

SLOVANSKÁ VZÁJOMNOSŤ

Ročník IV, číslo 1, marec 2004

Slovanská vzájomnosť, ročník IV, číslo 1. Vychádza štyrikrát ročne. Vydáva Slovenská rada Združenia slovanskej vzájomnosti. Výtvarný návrh obálky: Ladon©.

Predseda redakčnej rady: doc.Dr. Jozef Mravík, CSc., šéfredaktor: Mgr. Maroš Puchovský.

Adresa redakcie: Dobšinského 16, 811 05 Bratislava, č.tel. 52491861. ISSN 1335-9010, evidenčné číslo: MK SR 2651/2001. Vyšlo v marci 2004.

Z OBSAHU:

- **Slovanský svet**
 - Bulhari a Slováci mali spoločnú hranicu
- **Slovanské letopisy**
 - Slovo ako životná sila – 3.časť
- **Slovanské slovo**
 - Optimalizácia postavenia Slovenska v kontexte globalizačných trendov
 - Pokračovanie náporu
- **Slovanská kultúra**
 - Globálna ekonomika - ohrozenie národných štátov a ich kultúr
 - Prúdy, prúdy a pruchy
 - „Obyčajný“ občan
 - Oprava Titaniku
 - Knihy do vašej knižnice
- **Rozhovor** s Jaroslavom Reznikom st.
- **Spravodajca ZSV**

Na úvod

Časopis *Slovanská vzájomnosť* vstupuje do ďalšieho ročníka svojho jestvovania a slovanské národy do prelomového roku svojho vzťahu k svetu. Ak boli doteraz postoje Slovanstva ku globalizácii a integrácii lomcujúcej západným svetom viac teoretické či vyčkávajúce, teraz sa ocitne časť Slovanov v priamom dosahu týchto prúdov. Aj o tom sú eseje doc. Mravíka a Prof. Ivaničku, kde sa autori zamýšľajú nad globalizáciou ekonomiky a ohrozením kultúry a nad postavením Slovenska v daných kontextoch. Pokračujeme tiež v seriály o jednotlivých slovanských národoch – teraz sú na rade Bulhari. V rubrike *Slovanské letopisy* sa vrátíme do cyrilometodského obdobia, keď stala staroslovienčina spisovným jazykom pre všetkých Slovanov – a to skôr, ako všetky moderné európske jazyky. Pripomíname si to preto, aby sme si boli vedomí svojich hlbokých koreňov. Aby sme ani v dnešnej pohnutej dobe nestratili smer, dušu a slovanské videnie sveta.

Maroš Puchovský

šéfredaktor

SLOVANSKÝ SVET

Bulhari a Slováci mali spoločnú hranicu

Mgr. Maroš Puchovský

Bulhari sú Slovania, ale svoje meno odvodzujú od turko-tatárskeho kmeňa. Sú pravoslávni, ale v 13. storočí boli katolími. Vplývala na nich byzantská a turecká kultúra, ale vládol im nemecký rod Sachsen-

Coburg. A navyše – Slováci a Bulhari boli kedysi susedia a mali sme spoločnú hranicu. O Bulharsku sa u nás málo píše, pritom ide o jeden z najpozoruhodnejších slovanských národov. Spája nás nielen slovanský jazyk, ale i podobné osudy.

Bulharsko- základné údaje

Oficiálny názov : Republika Balgarija

Rozloha : 110 994 km²

Počet obyvateľov : 8 300 000 (v.r.2000)

Hlavné mesto : Sofia – 1 141 000 obyv.

Úradný jazyk : bulharčina

Národnostné zloženie : Bulhari 82 %, Turci 7 %, Rómovia 5 %, Macedónci 3 %, iní 3 %

Náboženstvo : pravoslávne 88 %, islam 10 %, evanjelické 1 %, iné 1 %

Štátny sviatok : 3. marec (Deň vyslobodenia spod tureckej nadvlády, 1878)

Zrodenie národa

Slovanské kmene prenikali na Balkán od 5. storočia v mohutných prúdoch a zaplavili celú európsku časť Byzantskej ríše až po Peloponéz. Byzantské kroniky tých čias sú plné správ o Slovanoch, ktorých prival celkom prekryl zvyšky trácko-gréckeho obyvateľstva oblasti. Turko-tatárske kmene Bulharov sídlili v 7. storočí v stepiach nad Čiernym morom. Pod tlakom iných kočovných kmeňov sa rozdelili na dve skupiny. Jedna sa presunula na horný tok Volgy a založila povolžské Bulharsko v okolí dnešnej Kazane (na tento štátny útvar ako na svojho predchodcu sa dnes odvolávajú ruskí Tatári). Druhá skupina zamierila na juh a v roku 680 prekročila Dunaj. Chán Asparuch sa spojil s kniežatami siedmich slovanských kmeňov a v roku 681 dosiahol nezávislosť od Byzantskej ríše. Turko-tatárska vládnuca vrstva sa onedlho poslovančila a Bulhari, zachovajúc si svoje meno, vystupujú odvtedy ako slovanský národ. V spojení ázijského a slovanského živlu prevážil slovanský prvok, ba

viac, po roku 800 sa práve Bulharsko stalo jedným z najvýznamnejších centier Slovanstva.

(Tu vidíme, ako sa misky váh histórie krehko nachýľujú na tú či onú stranu. Núka sa paralela s príchodom kočovných Maďarov na naše územia v 9. storočí. Stačilo málo a v Karpatskej kotline by žil národ, ktorý by sa sice nazýval Maďari alebo Uhri, ale hovoril by slovanským jazykom a počítal by sa k slovanským národom...)

Slávne roky Bulharska

Bulhari prijali kresťanstvo v roku 865 za Borisa I. Veľkého a slovanské písmo k nim priniesli žiaci Konštantína a Metoda, vyhnaní z Veľkej Moravy. Najznámejšími boli Kliment, Naum a Angelár. Vtedy Bulharská ríša siahala od Čierneho mora k Jadranu a od Dunaja po ostrovy v Egejskom mori. Na severe susedila so Svätoplukovou ríšou. Slováci a Bulhari boli susedia, hranica sa tiahla územím dnešnej Vojvodiny.

Práve v tomto období zohralo Bulharsko kľúčovú úlohu v rozvoji slovanskej vzdelanosti. Metodovi žiaci založili učilištia v Ochride a Preslave a pokračovali tak v diele, ktoré museli zanechať v Nitre či na Devíne. Na základe hlaholiky práve tu vznikla cyrilika, ktorá sa neskôr rozšírila na Kyjevskú Rus. Počas vládnutia Borisovho syna Simeona (893 – 927), ktorý ríšu rozšíril o rozsiahle územia a cárskym titulom v roku 918 jej dodal ešte väčšiu vážnosť, nastal taký rozmach bulharského písomníctva, že sa tento čas dodnes nazýva zlatým obdobím.

Vojská Bulharov niekoľkokrát obliehali Carihrad, no napokon Byzantínci prvú Bulharskú ríšu rozvrátili a v rokoch 1018 – 1187 ju okupovali. Vtedy sa centrum slovanského písomníctva presunulo do Kyjeva. Bulhari získali nezávislosť znovu až počas križiackych vojen a založili druhé cárstvo. Dostávame sa k zaujímavej etape bulharského života. Cár Asen II. požiadal Rím o uznanie samostatného patriarchátu a v roku 1235 sa podrobil pápežovej zvrchovanosti. Bulhari sa stali na istý čas katolíkmami, čo je málo známy fakt. Neskôr sa opäť priklonili k pravoslávniu. Ale to už sa hrnuli z Ázie Turci.

Turecké panstvo

Turci panovali nad Bulharmi päťsto rokov (1396 – 1878). Do krajiny sa začali sťahovať moslimskí Turci a ovládli vojenstvo, administratívu a mestá. Bulharské duchovenstvo sa pogrécitilo – odpojenie bulharskej a gréckej cirkvi sa udialo až v roku 1870. Slovanský ostal len vidiek. Národné obrodienie v 19. storočí však narážalo ani nie na odpor Turkov, ale na odpor Angličanov. Ján Kollár vo svojich spisoch uvádza : „Tieto úbožiatka, Bulhari, horko sa žalovali na Angličanov a na ich vyslancov v Carihrade. Sami Turci sú vraj hlúpi a nedbalí ľudia, ak chcú Bulhari školu a učiteľa, Turci sa do toho nemiešajú. Ale Angličania hneď proti tomu na pašovom dvore protestujú. –Prečo to ale robia?, pýtal som sa. –Z bázne, odpovedali oni, aby sa vraj Slovanstvo nezmáhalo a aby ich morské kupectvo pre vzdelanosť týchto národov nejakú ujmu neutrpelo.“

Bulharsko sa napokon od Turkov oslobodilo až po rusko-tureckej vojne v roku 1878. Kniežaťom sa stal Alexander Battenberský, ktorého vybrali veľmoci. Po ňom nastúpil na trón Ferdinand von Sachsen-Coburg, ktorý sa v roku 1908 vyhlásil za cára.

Tretie cárstvo, republika a znovu cár

Dvadsiate storočie znamenalo pre obnovené Bulharské cárstvo dramatický vývoj. Začalo Balkánskymi vojnami, v ktorých napokon Bulharsko prišlo o niektoré územia v prospech Srbska, Grécka a Rumunska. To ho priviedlo počas prvej svetovej vojny na stranu Nemecka. V roku 1918 nastúpil na trón Ferdinandov syn Boris III. a podobný vývoj sa zopakoval neskôr počas druhej svetovej vojny. Vtedy Bulharsko ako spojenec Nemecka zabralo územie Macedónska a časť Grécka a po vojne ich opäť stratilo. Tento krát bola ale zmena hlbšia. V roku 1946 musel odstúpiť z trónu Borisov syn Simeon II. , v tom čase ešte dieťa. Bulharsko sa stalo socialistickou republikou.

Štyridsať rokov príslušnosti Bulharska k východnému bloku znamenalo mnohé protirečenia, ale i nepopierateľný rozvoj

hospodárstva, kultúry a turistického ruchu. Posilnili sa vzťahy k ostatným slovanským krajinám. Po roku 1989 systém padol a Bulharsko sa ocitlo znovu na križovatke. Do popredia vystúpili všetky historické spory – vzťah k tureckej menšine, macedónsky problém a spojitosti s krízou v Juhoslávii. Spoločenská a hospodárska situácia sa stávala komplikovanou, vymenilo sa niekoľko vlád. Unavení Bulhari siahli po nezvyčajnom riešení – zo španielskeho exilu sa vrátil Simeon II. a s prehľadom vyhral parlamentné voľby v roku 2001. Áno, práve ten cár, ktorý ako dieťa musel odstúpiť z trónu. Síce už teraz bez monarchie a bez nástupníckeho práva, ale s reálnou mocou. Aké budú výsledky jeho vládnutia ukážu najbližšie roky 21. storočia.

Bulhari a Slováci

Viac ako sto rokov sú v Bulharsku usídlení i Slováci. Prišli tam v roku 1884 z Padiny, Nadlaku a iných oblastí Vojvodiny. Osídli dediny Mrtvica, Gorna Mitropolja, Brajšljanica, Vojvodovo a iné. Po druhej svetovej vojne sa väčšina z nich vrátila na Slovensko. Zároveň je v Bratislave a jej okolí usídlených veľa Bulharov, ktorí sa v minulosti tradične zaoberali záhradníctvom a ovocinárstvom. Dnes sa zoskupujú vo viacerých združeniach Bulharov na Slovensku.

Vzťahy Bulharov a Slovákov boli vždy vynikajúce. Spája nás spoločný pôvod, slovanský jazyk i cyrilo-metodská tradícia. Od hlbín praveku, cez korene slovanskej civilizácie, až po pohnuté dejiny posledného storočia - máme spoločného viac, ako sa na prvý pohľad zdá. Tiež naša budúcnosť bude závisieť od toho, či si dokážeme v dnešnej rýchlo sa meniacej dobe zachovať spolupatričnosť, vzájomnosť a slovanské srdce.

SLOVANSKÉ LETOPISY

Slovo ako životná sila – 3. časť

Mgr. Maroš Puchovský

Svätoplukova ríša, cyrilo-metodská misia, staroslovienčina ako prvý spisovný jazyk všetkých Slovanov. V 9. storočí zažil náš národ čas veľkých nádejí. Bol to čas zrodu novej kultúry, pevnej štátnosti, rozosiatia svetla poznania medzi všetky slovanské národy. Slovanské slovo dostalo spisovnú podobu, a to skôr, ako všetky moderné európske jazyky.

Pripomeňme si, čo hovorí o cyrilo-metodskej misii Nestorova kronika z roku 1113 :

„I prišli Konštantín a Metod k cisárovi Michalovi, i povedal im : „Hľa, poslala ku mne Slovienska zem, prosiac učiteľa sebe, ktorý by im mohol preložiť sväté knihy, lebo toto si želajú.

I uprosení boli cisárom a poslal ich do Slovienskej zeme k Rastislavovi i Svätoplukovi i Kocel'ovi.

Keď títo prišli, začali zostavovať písmeňá abecedy sloviensky, i preložili Apoštola i Evanjelium. I radi boli Slovieni, keď počuli veľkosti božie svojím jazykom.

A sloviensky národ i ruský jedno je, lebo od Varjagov nazvali sa Rusou, ale prv boli Slovienmi. Ak sa aj Pol'anmi zvali, no reč slovienska bola. Pol'anmi prezývaní boli, pretože v poli sídlili, ale jazyk sloviensky bol im jeden.“

Staroruský letopisec Nestor nazýva teda Rastislavovu a Svätoplukovu ríšu jednoznačne Slovienskou, t.j. Slovenskou zemou. Do našej zeme k strednému Dunaju boli pozvaní Konštantín a Metod. Tu rozvinuli svoju misiu, usporiadali písmo, preložili knihy a až od nás sa

slovanská vzdelanosť preliala do Bulharska a neskôr na Kyjevskú Rus.

O geografickom pôvode staroslovienskeho jazyka, ktorý sa zachoval v písomných pamiatkach, sú v slavistike dve teórie – panónska a macedónska. Podľa panónskej teórie starosloviensky jazyk je jazyk Pribinovej a Kocel'ovej Panónie. Tejto mienky boli Slovinci Bartolomej Kopitar a Franc Miklošič. Ruskí slavisti Kalajdovič a Golubinskij mysleli na moravský pôvod staroslovienčiny. Pavol Jozef Šafárik napísal v roku 1826, že celé formálne ústrojenstvo slovenčiny upomína výrazne na „cyrilčinu“. Naproti tomu Martin Hattala dokazoval, že povaha jazyka zachovaného v cyrilských rukopisoch je starobulharská.

Tu však treba jasne rozlišovať vek a miesto vzniku písomných pamiatok, pretože staroslovienčina mala na takom ohromnom území Slovanstva v priestore i čase mnoho variantov. Sústreďme sa na najstaršie odpisy z cyrilometodských pôvodín pochádzajúce za 10.storočia – sú to Kyjevské listy. Venoval sa im Prof. Ján Stanislav, ale i ukrajinský slavista Prof. Ševelov, chorvátsky historik Jagič, a iní. Prof. Stanislav poukázal na množstvo jazykových prvkov Kyjevských listov pochádzajúcich z nárečia, ktorým sa v 9.storočí hovorilo pod Malými Karpatami. Prof. Juraj Ševelov išiel ešte ďalej a povedal :

„Ľahšie vysvetlíme také početné zvláštnosti nachádzajúce sa v Kyjevských listoch, ak vezmeme za základ, že jazyk tých pamiatok je veľkomoravské nárečie s macedónskymi infiltráciami, namiesto doterajšieho predpokladu, že by to bolo macedónske nárečie s veľkomoravskými infiltráciami. A „veľkomoravské nárečie“ ako ho poznáme, je vlastne slovenský jazyk.“

Život a účinkovanie Konštantína a Metoda je zachytené v mnohých slovanských letopisoch, ale i vo franských či rímskych písomnostiach. Napriek tomu, že cyrilo-metodská misia zažala svetlo poznania medzi Devínom a Nitrou, po Metodovej smrti boli jeho žiaci vyhnaní. Takto dramaticky to popisuje Život Klimenta :

„Tých však, ktorí dosiahli učiteľský úrad, ako onoho Gorazda, ktorého sme často spomínali, ktorého ako pochádzajúceho z Moravy a veľmi dobre ovládajúceho oba jazyky – sloviensky i grécky, Metodova cnosť obdarila arcibiskupským prestolom, avšak zloba bludárov odstránením toho muža zbavila prestol ozdoby, a veru aj kňaza Klimenta, najvynikajúcejšieho muža, i Vavrinca, Nauma a Angelára – týchto, ba ešte mnohých iných znamenitých, okovami spútaných väznili v temniciach, v ktorých sa odopierala každá útecha, vôbec nesmeli k nim prichádzať ani príbuzní, ani známi.

Po onom neľudskom týraní, nedajúc svätcom ani pokrmom sa nasýtiť, nedovoliac totiž nikomu ani len kúsok chleba podať služobníkom Kristovým, či skôr Kristovi – dali vojakom odvliečiť každého do iných krajov pozdĺž Dunaja, vyrieknuc nad nebeskými občanmi ortieľ večného vyhnanstva z mesta.

Svätcov sa teda chopili vojaci, ľudia drsní, totiž Nemci, majúci od prírody surovosť, stupňujúc ju ešte podľa rozkazu, odvádzali ich z mesta a zoblečúc ich, odvliekli nahých. A tak razom im spôsobili dvojaké zlo – potupu a útrapy z mrazivého vetra, neustále dujúceho v podunajských krajoch.“

A ďalší prameň, Život Nauma, dodáva i dôsledky vyhnaní Metodových žiakov :

„A Moravská krajina, ako bol predpovedal arcibiskup svätý Metod, za krivdy pre ich skutky i za bludárstvo a vyhnanie pravoverných otcov i za strasti, čo okúsili od bludárov, ktorým Moravania uverili, čoskoro pomstu prijala od Boha. Po nemnohých rokoch prišli Uhri, peónsky národ, a poplieniili zem ich a spustošili ju. A ktorých Uhri nepoplieniili, tí veru do Bulharska bežali. A dostala sa ich krajina pustá v moc Uhrom.“

Po vyhnaní Metodových žiakov ohromná ríša, ktorú s takým rozmachom vybudoval Svätopluk, stratila vlastný duchovný základ. Onedlho podľahla sústredenému náporu Frankov zo západu

a kočovných Maďarov z východu. No cyrilo-metodská tradícia ostala na Slovensku živá. Už ju nebolo možné zabudnúť ani vykoreniť. Stala sa zdrojom nového obrodzenia slovenského národa.

(Pokračovanie)

SLOVANSKÉ SLOVO

Pokračovanie náporu Július Handžárik

Hospodársky rozmach Nemecka a Veľkej Británie na začiatku 20. storočia signalizoval blížiaci sa boj o nadvládu na svetových trhoch. Nemecko hľadalo odbyt svojich tovarov v rámci svojej tradičnej mocenskej koncepcie „Drang nach Osten“ (Nápor na východ) vo východnej Európe. Tieto jeho snahy usilovne podporovali aj Maďari, ktorí v nich videli účinnú pomoc pre svoju expanziu proti Slovanom a spoločne vyvolali 1.svetovú vojnu (Slovenský náučný slovník, Bratislava-Praha, 1932).

Zámery iniciátorov vojny sa však nesplnili a Rusko sa nezrútilo ani po boľševickej revolúcii. Naopak, zrútilo sa Nemecké cisárstvo a Rakúsko-uhorská monarchia a pre ich nástupnícke štáty sa komunizmus stal reálnou vonkajšou i vnútornou hrozbou – zrodil sa strašiak komunizmu. Nemecko okrem toho nenávratne stratilo aj všetky svoje zámorské kolónie na prospech západných mocností (2,7 mil. štvorcových kilometrov s 10,8 mil. obyvateľmi) a dostalo sa do katastrofálnej ekonomicko-sociálnej situácie. Navyše, podľa Londýnskej zmluvy (1921) malo víťazným západným mocnostiam zaplatiť vojnové reparácie v závratnej sume 132 miliárd zlatých

mariek, čo ešte viac zvyšovalo hrozbu komunistickej revolúcie v Nemecku.

Aby nedošlo k revolúcii, Spojenci najprv Dawesovým plánom (1924) znížili ročné splátky reparácií, potom Youngovým plánom (1924) rozložili platby až do 31.3.1966 (!!!) a umožnili ich kapitalizovanie tak, že sa mohli zinkasovať z majetku nemeckých podnikov (obdoba Marshallovho plánu z r.1946 !) a napokon reparácie podľa Hooverovho moratória (1931) znížili na nepatrný zlomok 3 mld.mariek. Také boli ekonomické opatrenia Spojencov proti šíreniu komunizmu v Európe. Ich politicko-mocenským opatrením bolo postupné budovanie akejsi hrádze európskych štátov proti komunizmu („Cordon sanitaire“) a to priamym nastolovaním alebo tolerovaním nástupu fašistických režimov v týchto štátoch. Prvým štátom reálneho fašizmu sa tak stalo horthyovské Maďarské kráľovstvo (1920), po ňom Taliansko (1922), Bulharsko (1923), Poľsko (1926), atď. Ekonomicko-mocenská stabilizácia sovietskeho Ruska a logika vývoja však viedla k tomu, že západní Spojenci napokon nielen tolerovali, ale priamo podporovali vznik a upevnenie fašizmu aj v Nemecku. A konali tak v presvedčení, že Nemecko nemôže reálne ohrozovať ich záujmy a teritória ani v Európe, ani v zámorských kolóniách. Hitlerov mníchovský puč 8.11.1923 síce ešte nechali potlačiť (sám Hitler bol odsúdený na päť rokov, ale už v roku 1924 ho z väzenia prepustili!), v r.1926 prijali Nemecko do Spoločnosti národov, v r.1930 však už nechali bez odporu obsadiť Porýnsko nemeckým vojskom a 1. januára 1933 už pustili Hitlera k moci (po dvoch parlamentných voľbách s výrazným víťazstvom NSDAP). Potom už dostali udalosti rýchly spád : 1934 požiar Reichstagu a nastolenie nacistického teroru, odchod okupačných jednotiek Spojencov a závažné vyzbrojovanie Nemecka (v diametrálnom rozpore s platnou mierovou zmluvou!), 1936 vytvorenie fašistickej osi Berlín-Rím, 1936 uzatvorenie nemecko-japonského Paktu proti Kominterne, 15.3.1938 násilné pripojenie Rakúska, 29.9.1938 mníchovské a 2.11.1938 viedenské nemecko-maďarské oklieštenie Spojencami zradeného Česko-Slovenska a napokon 1.9.1939 nemecký vpád do Poľska.

To všetko sa dialo nielen s tichým súhlasom, ale aj s priamou a aktívnou podporou západných Spojencov. A začalo sa to už od roku 1920 po nástupe Horthyho k moci. Také boli napríklad aktivity známeho britského politika a mediálneho magnáta (konzern Daily Mail) lorda Harolda S.H. Rothermera na podporu revizionistických snáh Maďarska proti ČSR, Rumunsku a Juhoslávii, priama a celkom nehanebná podpora nacistov zo strany britských a amerických veľkopodnikateľov, ba dokonca aj priama osobná podpora nacistov zo strany kráľa Veľkej Británie Eduarda VIII., ktorý napokon musel (ale až podstatne neskôr!) za tieto svoje fašistické aktivity abdikovať. Tieto anglo-americké korene hitlerovského fašizmu potom veľmi presvedčivo potvrdila prvá fáza 2.svetovej vojny : Po formálnom vypovedaní vojny Nemecku 3.9.1939 západné mocnosti nepodnikli nijaké účinné vojenské opatrenia a praktizovali „Drôle de guerre“ (Nemci to nazvali ešte výstižnejšie „Sitzkrieg“) za Maginotovou líniou. A nacistické Nemecko začalo konať tiež až po stroskotaní londýnskej misie druhého najvyššieho nacistu Rudolfa Hessa (bol oficiálne vymenovaným nástupcom Hitlera na post vodcu Veľkonemeckej ríše!) a krátkou bleskovou vojnou na západe si zabezpečilo zázemie pre realizáciu svojho pôvodného poslania – pre vpád do sovietskeho Ruska.

Z celého vývinu politickej situácie v Európe dvadsiatych a tridsiatych rokov 20.storočia teda vyplývajú dva podstatné závery : Po prvé, že **fašizmus** vo všeobecnosti bol vlastne **manažérskou revolúciou**, čiže politicko-mocenským opatrením západných veľkopodnikateľských a finančných kruhov proti komunizmu na obranu svojich vlastných záujmov a majetkov (viď napr. dielo Shraga Elam : Hitlerovi padělatelě, Praha 2000).

Po druhé, že nemecká hitlerovská podoba fašizmu – **nacizmus** bol navyše aj ďalšou vlnou nemeckého **Drang nach Osten** proti Slovanom, čím chceli západní manažéri zaplatiť Nemecku za ochranu svojich vlastných záujmov a majetkov.

Je až zarážajúce, že mimoriadne nebezpečný program Drang nach Osten je tak málo frekventovaný v historiografii a v médiách slovanských národov, hoci je pre ne vlastne otázkou bytia a nebytia.

Je to totiž : Politická koncepcie i její praktické provádění kdysi něm.feudály a později něm.imperialismem. Její podstatou je tvrzení, že „přirozeným prostorem pronikání německé civilisace“ jsou území na východ od Německa, zejména území obývaná slovanskými národy (Slovník cizích slov, Praha 1966), alebo ešte výstižnejšie : Expanzia na východ, v 10.-14. stor. mocenská a kolonizačná expanzia Rímskej ríše nem.národa do území na východ od nemeckej hranice pod zámenkou šírenia kresťanstva, v 19. a v 1.polovine 20. stor. zdôvodňovala expanziu Nemecka do (slovanských) krajín strednej, východnej a juhovýchodnej Európy (Malá slovenská encyklopédia Beliana, Bratislava 1993). Takto chápali Drang nach Osten a poslanie nemeckého nacizmu aj všetky rozhodujúce západné finančné, veľkopodnikateľské a politické kruhy a preto mu v maximálnej miere uvoľňovali ruky smerom na východ - viď napr. diela Jamesa Poola : Kto financoval nástup Hitlera k moci 1919-1933 (Praha, 1998), alebo Tajní spojenci Adolfa Hitlera 1933-1945 (Praha, 1999).

Z pohľadu uvedených faktov potom už nikoho neprekvapí, že po prevrate 1989 bola u nás znova striktné zakázaná Hitlerova kniha „Mein Kampf“ a to pod nepresvedčivou zámenkou „antisemitizmu“. Z Hitlerových prejavov primitívneho ba priam živočíšneho odporu voči Židom sa však nijaký rozumný čitateľ antisemitom nestane – skôr naopak! Avšak z opakovaných a ekonomicky argumentovaných Hitlerových výziev získať nový „Lebensraum“, ktorých je táto Biblia nacizmu plná, každý čitateľ ľahko pochopí, že tie „nové životné priestory“ mohlo Nemecko získať len na úkor slovanských národov a nikde inde. A tak ich aj získavalo! Hitler totiž v tejto knihe celkom jasne a nepochybniteľne deklaroval zámeny nemeckého fašizmu :

1. nebojovať o znovuzískanie zámorských kolónií – čiže nedotýkať sa ekonomických záujmov západných mocností a
2. získať pre nemecký národ ďalší „Lebensraum“ – čiže okupovať a germanizovať ďalšie slovanské územia!

Vyzerá to teda tak, že aj dnešní („nadanárodní“, „integrační“ či „globalizační“) utajení organizátori Drang nach Osten usilujú o to, aby sa Slovania čítaním tejto Biblie nacizmu nepoučili, aby

nepochopili že Hitler bol ich protislovanským nástrojom a aby tak neodhalili ich dnešné zámery.

SLOVANSKÁ KULTÚRA

Globálna ekonomika - ohrozenie národných štátov a ich kultúr?

I. časť

Jozef Mravík

Politické, ekonomické a spoločenské zmeny v štátoch strednej a východnej Európy po roku 1989 (rozpad sústavy socializmu, Rady vzájomnej hospodárskej pomoci, zánik Sovietskeho zväzu, Českej a Slovenskej federatívnej republiky, Zväzovej republiky Juhoslávia a vznik nových suverénnych štátov) spôsobili nevídanú zmenu aj v hierarchii základných duchovných a sociálnych hodnôt obyvateľov tejto časti európskeho kontinentu. Áno, skutočne veľa sa zmenilo, ale žiaľ nie vždy k lepšiemu. Veď väčšina našich občanov prežíva kapitalizmus bez kapitálu, teda v období, „keď sa raný, vlčí kapitalizmus, ako to nedávno napísal Štefan Moravčík (v knihe Desiat rokov Slovenskej republiky, Bratislava 2002), pod rúškom superdemokracie a svetovosti správa ešte totalitnejšie ako predchádzajúca formácia“.

Tieto najväčšie systémové zmeny v štátoch strednej a východnej Európy (v rámci formovania globálnej svetovej a európskej integrovanej spoločnosti) sa ohlásili v čase veľkých mocenských presunov spojených s úsilím o nové prerozdelenie sféry vplyvu, moci a majetku, čo má pre politiku, ekonomiku, vôbec národy a ich

kultúru nedeľné dôsledky. Treba otvorene povedať, že ani dnes z aktuálnych globálnych problémov veľa nebudlo. Skôr pribudli ďalšie – svetová kriminalita, organizovaný zločin, medzinárodný terorizmus, korupcia, migrácia ľudí, nekontrolované procesy s informáciami, nekontrolované génové inžinierstvo a celý rad ďalších. „Tento neúplný výpočet hrozieb by nás nemal viesť k letargii, nečinnosti, k filozofii osudu človeka a ľudstva. Má to byť výzva k odporu formou a prostriedkami racionálnej politiky, výzva k vedeckým analýzám, postulátom a aktivitám za odvrátenie deštrukcií sveta, ľudstva, života jednotlivca“ (Milan Čič: Slovenská republika v „objatí“ Západu i Východu, Labyrint sveta a Slovania, Vyd. CCW, Bratislava 2003).

V tejto súvislosti sa vynára pred nami otázka, či je tento paradox súčasnej doby dôsledkom víťazstva kapitalizmu (v studenej vojne) nad európskym variantom socializmu, alebo či vznikol ako nesprávne dávkovaná liečba na neuhý postindustriálnej civilizácie a kultúry? Kde je príčina a kto je na vine, že sa svet dostal do takejto kritickéj situácie? Sú na vine Slovania? Je na vine euroatlantická civilizácia, ktorá zasiala korene nespravodlivosti voči inému svetu? A kde je na vine iná civilizácia, pripúšťajúca iba jednu pravdu, len tú svoju, ktorá neznesie inú vieru, iný svetonázor, iné hodnoty, civilizácia, ktorá nesie netoleranciu vo svojich základoch? Takáto civilizácia sa rozprestiera po celom svete a je prítomná aj v tom našom maličkom Slovensku.

Planetarizácia človeka sa realizuje historicky rozličnými cestami a formami. Každé ľudské spoločenstvo – kmeň, národ, štát, ríša – má snahu nielen pretrvať, ale aj expandovať, usilovať sa o vyššiu jednotu. Od čias idey panhelenizmu za Alexandra Veľkého (4.stor.pred n.l.), cez Rímsku ríšu, expanzívne pokusy čínskych dynastií, dynamické šírenie budhizmu v Ázii, križiacke výpravy Európanov na Blízky Východ, Habsburskú globálnu ríšu Karola V. a Filipa II., Britské impérium v 19.storočí, expanziu USA, rozširovanie sústavy socializmu, až po dnešný svet nárastu

demokratických štátov s trhovou ekonomikou – to všetko sú stupne a zákruty mohutného procesu zjednocovania ľudstva na základe spoločných ideí a hodnôt. A preto nemožno nič namietat' proti tomu, že sa ľudstvo zjednocuje, že sa usiluje o vzájomnú spoluprácu, v európskom či svetovom meradle, že každý kút sveta je dosiahnuteľný, že internetové siete obmotali zemeguľu, že svet sa stal jedným veľkým trhom, že televízne kamery nás vnášajú do vzdialených kútov sveta a očiam satelitov neunikne ropa hlboko pod zemou. Takéto poľudšťovanie a priblíženie Zeme k človeku iste vítame. Všetky tieto produkty modernej civilizácie (nové informačné technológie, vrátane internetu) netreba zatracovať, ale ich rozumne a efektívne využívať, aby život všetkých ľudí sveta bol znesiteľnejší, dôstojnejší, lepší a krajší.

Z teórie štátu a práva vieme, že štát je moc, ktorá patrí iba občanom. Lenže dnes sa rodí nová moc, silnejšia ako štát a nebezpečnejšia, lebo dobre nepoznáme jej korene. Túto moc teoretici nazývajú globalizáciou. Takmer všetci sa zhodujú na tom, že globalizácia je kategória historická, že je to objektívny proces a zároveň permanentný problém či už ako konflikt alebo súzvučný proces, odkedy sa národy a spoločenstvá štátnych útvarov začali dotýkať. Možno iba súhlasiť s Jánom Tužinským „že by sme si nemali zamieňať predovšetkým dva pojmy: **globalizáciu a vzájomnú spoluprácu**. Je jasné, že vždy v rámci výmeny existovali v jednotlivých kultúrach niektoré ich spoločné znaky, ale aj jasné rozdielnosti. Tieto rozličnosti však práve v rámci kooperácie boli rovnako dôležité ako ich spoločné prvky. Výmena či obchodovanie s ľudským „materiálom“ sa však nikde neukázalo ako pozitívne. Naopak, prijateľné bolo len ovplyvňovanie v rovine ducha. Práve ono vyplývalo z akéhosi spoločného, ak chcete aj ľudského, prazákladu. V ňom sa však vždy ako v zrkadle vyjavovali aj rozličnosti. A práve tieto rozličnosti spôsobili motiváciu pri akejkol'vek výmene materiálnej i duchovnej. Inak by stratila zmysel. Človek a môže aj ako individualita vyvíjať vlastnou skúsenosťou, ale nemôže s ňou sám so sebou obchodovať. Iba ak by zošalel. Navyše väčšina tohto

skúsenostného substrátu je neprenosná. Tvorí základ jeho neopakovateľnej individuality. Takúto skúsenosť nesú v sebe zakódovanú aj jednotlivé kmene, národy i štáty. Nie je zameniteľná Proces globalizácie je voči tejto individualite a neopakovateľnosti deštruktívny. Jeho cieľom je túto individualitu rozbiť. A v tom je vážne nebezpečenstvo, hrozba.“

Na druhej strane by sme nemali zabúdať na to, že rozhodujúce postavenie v globálnej ekonomike majú nadnárodné podnikateľské subjekty, ktoré sú v skutočnosti hlavnými aktérmi globálneho hospodárstva. Monopolná sila týchto svetových gigantov znamená stále posilňovanie ich moci – v podstate na úkor jednotlivých, najmä menších štátov. Osobitný problém tvorby jednotnej globálnej ekonomiky spočíva najmä v uplatňovaní výsledkov ekonomickej globalizácie a medzinárodnej ekonomickej integrácie. Značné efekty a prínosy ekonomickej globalizácie a integrácie má doteraz len globálne ekonomické a finančné centrum, (Medzinárodný menový fond a Svetová banka; tu sa totiž rozhoduje o všetkom, od manipulácie volieb až po rozhodnutia o vojenských konfliktoch), ekonomicky najvyspelejšie štáty sveta (tzv. G-8), nadnárodné monopoly. Globálna periféria naďalej prezentuje svoju ekonomickú zaostalosť a globálnu chudobu a biedu.. Napríklad, kým v roku 1960 predstavoval priemerný príjem na hlavu u najbohatšej pätiny ľudstva zhruba „iba“ 30-násobok príjmu u najchudobnejšej pätiny ľudstva, do roku 2000 sa tento rozdiel zvýšil na priepastný 78-násobok.

Napriek mnohým „ideálnym“ faktorom a parametrom jednotnej globálnej ekonomiky je jej realizácia skôr utópiou budúceho vývoja sveta. Ďalší ekonomický vývoj sveta sa preto musí uberať smerom riešenia jeho globálnych problémov (ekologických, demografických, ekonomických sociálnych, kultúrnych, vojensko-politických) s cieľom zvýšenia kvality života obyvateľov našej planéty.

-pokračovanie-

Prúty, prúdy a pruhy

Mgr.art. Pavol Janík, PhD.

Predseda Spolku slovenských spisovateľov

Svätoplukov odkaz pre Slovensko 21. storočia dozaista nespočíva len v historických faktoch o jeho štátnických a vojenských úspechoch, na základe ktorých Veľká Morava dosiahla najväčšiu územnú rozlohu a vrchol svojej moci. Napokon práve na Slovensku si veľmi dobre uvedomujeme, že morálne aspekty podobných triumfov sú vždy problematické. To, čo sa na jednej strane nazýva víťazstvo, sa na druhej strane rovnako oprávnene nazýva spustošenie, po rebríku slávy sa neraz stúpa vďaka bezohľadnosti, dravosti a zrade, rozširovanie vplyvu je často synonymom drancovania, agresie a expanzie.

Repríza porovnateľných geopolitických ambícií napokon pre Slovensko nebola, nie je a nebude ani reálna, ani primeraná. Naopak – dlhodobou stratégiou Slovenska bolo, je a bude vytvárať, udržiavať a zveľaďovať podmienky kultúrnej svojbytnosti a sociálnej únosnosti. Ako sa správne vraví – každý pokrok je na niečo zlý. A tak aj aktuálny integračný proces prináša nielen nové optimistické kontinentálne perspektívy, obohacujúce multietnické dimenzie a povzbudzujúce ekonomické ilúzie, ale aj realistické otázky, racionálne pochybnosti i celkom prirodzené a úplne prízemné obavy.

Slovensko svojimi rozmermi a medzinárodným postavením nepredstavuje kľúčového hráča v globálnych ani v európskych reláciách. Slovensko nebude určovať kvalitatívne kritériá a hlbšie súvislosti historického pohybu. Nebude motorom podstatnejších zmien myšlienkového potenciálu ľudstva, technických horizontov transatlantickej civilizácie, všeobecne rešpektovaných pravidiel politického života spoločnosti či dynamických faktorov hospodárskeho rastu.

Slovensko sa tak s najväčšou pravdepodobnosťou v kontexte iných svojich návratov do dejín vráti aj do situácie, v ktorej bolo pred rokom 1918, teda pred zánikom Rakúsko-uhorskej monarchie a pred

vytvorením Česko-Slovenska – vrátane spoločenských a majetkových kontrastov, dedičnosti privilegovaného postavenia a vysilujúcich posledných pokusov o zachovanie duchovných znakov národnej existencie, teda o záchranu vlastnej kultúry, literatúry a jazyka.

Svätoplukov odkaz žije najmä v známej legende o troch prútoch, ktorá síce nemá oporu v skutočných dejinných udalostiach, ale vyjadruje márne úsilie o dosiahnutie jednoty a harmónie protichodných individuálnych a vitálnych záujmov. Počet prútoz nezodpovedá iba počtu Svätoplukových synov, ale predovšetkým zrkadlí mnohoraké významné vrstvy čísla tri, ktoré symbolizuje tézu, antitézu a syntézu, trojjednosť a trojpodobu. Tento princíp nachádzame v podstatných symbolických súvislostiach (všetky dokonalé veci sú tri, do tretice všetko dobré, tri úlohy rozprávkových hrdinov, integrácia duality vedie k triáde otec-matka-dieťa).

Svätoplukove tri prúty – symbolizujúce nesvornosť bratov – vyjadrujú aj jednu zo základných (veľ)mocenských technológií: rozdeľuj a panuj! V kontexte aktuálnych globalizačných trendov a integračných tendencií sa táto metóda zdanlivo mení na zásadu: spájaj a panuj! To by sme však nesmeli zbadať, že obrátenou stranou spájania je opäť rozdeľovanie. Ak odhliadneme od iných aspektov rozdeľovania, uveďme aspoň rozdeľovanie slovanského spoločenstva, medzi ktorého jednotlivé komponenty sa opäť zasúvajú hranice vojensko-politických zoskupení, vzájomnej nedôvery, neinformovanosti, izolácie, predpojatosti, napätia a podozrievania.

Výsledkom propagandistickej psychózy rozdeľovania slovanského spoločenstva je napríklad aj skutočnosť, že mnohí vysokoškolsky vzdelaní ľudia na Slovensku, ktorí zvyčajne ovládajú okrem slovenčiny aspoň jeden či dva ďalšie jazyky, tvrdia, že nevedia po rusky, hoci v rámci školskej dochádzky absolvovali obligatórne viac ako desať rokov vyučovania tohto nesporne slovenčine príbuzného a rovnako nepochybne svetového jazyka. To by sme ich však museli podozrievať z mentálneho postihnutia, aj keď realistickejšie bude ich podozrievať z politického konjunkturalizmu a zo strachu o stratu profesionálneho uplatnenia.

V modernom chápaní môžeme Svätoplukove tri prúty bratskej nesvornosti nahradiť tromi názorovými či politickými prúdmi, keby sme ich dnes na Slovensku nemali aspoň sto a keby sa každým dňom ďalej nerozmnožovali delením. Pozitívne vnímanie Svätoplukových troch prútov možno zaostriť na tri pruhy slovenskej zástavy, keby sa aj tento symbol národnej identity na prahu Európskej únie nestával čoraz väčšími len muzeálnym exponátom a vyblednutou spomienkou na komunitu ľudí, ktorým osudovo chýbala vôľa žiť ako národ, schopnosť konať v zmysle vlastných dlhodobých záujmov a odhodlanie uskutočniť svoje najsmelšie životné sny.

„OBYČAJNÝ“ OBČAN

PhDr. Ján Tužinský, PhD

Celkom určite ste sa stretli so slovným spojením „obyčajný“ občan. Vyslovujú ho pri najrozličnejších príležitostiach najmä naši špičkoví politici a tzv. celebrity. Práve v ich ústach nadobúda toto slovné spojenie dosť zvláštny akcent, príchuť. Mohol by som azda priamo povedať pachuť. Označujú ním akoby všetko a nikoho. Najmä nikoho zo svojho blízkeho okruhu a už vonkoncom nie stredú. Preto azda všetkým ostatným škrípe toto slovné spojenie medzi zubami. Ako štrk alebo nezomletý mak. Človek totiž nemôže byť súčasne aj niekto aj nikto. Každý človek je individualita a má teda jedinečnú hodnotu. Nezameniteľnú a neopakovateľnú. V konečnom dôsledku je v tejto jedinečnosti obsiahnutá nielen nezameniteľnosť človeka, ale aj jeho neopakovateľnosť. Aspoň do chvíle, kým genetickí inžinieri nerozvinú v praxi do dôsledkov svoje šialené plány s masovým klonovaním vlastného druhu. Bezduhá politická rétorika im v tomto smere čiastočne, ale dosť výrazne klčuje cestu k cieľu.

Slová majú totiž dušu. Prinajmenej sa v nich táto duša zrkadlí. A teda nielenže sa v nich vzhliada, ale ukazuje sa aj iným bytostiam. Tak ako naši rozhodne nie nemúdri predkovia, správne hovorili: Vtáka poznáš po perí, človeka po reči! Kniha kníh nám tiež

pripomína, že na počiatku bolo slovo a potom ešte dôslednejšie, naliehavejšie, ale vonkoncom nie bez kontextu: Podľa skutkov poznáte ich! Jedným dychom však treba povedať, že ani v týchto časovo rozličných odkazoch niet protirečenia. Naopak. Aj takto, cez hlbiny času, vracia sa k nám naliehavá výzva k jednote slov a skutkov. Takto by sme ju vari aj mali chápať, a osvojovať si ju. Priestor človeka vnútorného a toho, čo sa prejavuje navonok, predsa nemôže byť rozbitý. Ved' inak ani nejestvuje! Človek, teda ľudská bytosť je ako kvapka morskej vody, ktorá má všetky vlastnosti Oceánu. Má jeho pamäť. Chuť i zloženie. Problém je však v tom, že táto kvapka o svojich vlastnostiach nič nevie. Ale nevie takto o sebe aj ľudská bytosť, teda človek? Nemá tento „obyčajný“ človek vo svojom vedomí, presnejšie vo vedomí o sebe zafixovaný kód sebavedomia? Teda bytosti, prináležiacej k celku? K tomu celku, ktorý by bez jeho osobnosti, jedinečnosti nikdy nebol celý. Alebo by nikdy nebol taký jedinečný a neopakovateľný aký je? Stal by sa, povedané s Hurbanom, len hŕstkou koží otrockých!

Občan, táto sústavne strihaná ovečka súčasnosti, je však napriek všetkému všetko, čo ako tak potvrdzuje legitimitu súčasnej politickej špičky. Spoločenská smotánka čerpá legitimitu len zo staniolu, na ktorý svieti vlastnými reflektormi a objektívmi kamier. Prirodzene tiež vlastných. A toto umelé svetlo ju vyčleňuje z kruhu spoločného bytia. Len preto vo vedomí úspešných privatizérov, efemérnych hviezdičiek a top modeliek, môže byť toľko tmy. Len v tomto zdanlivo presvetlenom priestore sa môže rodiť toľko falošného sebavedomia a bezduchosti. Azda len z tohto falošného žriedla sa môže nasycovať sebavedomie vlastnej výnimčnosti a dôležitosti. Bolo by to až smiešne, keby to nebolo súčasne smutné a kruté. Smutné a kruté je to najmä preto, lebo práve v tomto prostredí sa zrodilo slovné spojenie „obyčajný“ občan. A kruté je, že práve toto dosť nevedomé, ale sebavedomé prostredie „obyčajného“ občana šokuje správami, čo všetko si myslí o našej najžeravejšej súčasnosti, politike, daniach, komunálnych službách a nebudaj, kultúre.

Azda by bolo treba v čase konania najrozličnejších „smotánok“ vysielat' paralelný program z prostredia tohto „obyčajného človeka.“

Aby sa mohol vyjadriť o tom, čo si myslí o „myslení“ tejto smotánky, celebrít a špičkových politikov. O všetkých tých skvelých mužoch a ženách. O ich nacvičených úsmevoch a falošných stiskoch rúk. O bezduchých bonmotoch a ošúchaných frázach, na ktoré by neboli hrdí ani v Patagónii. Pravdaže nič také sa nekoná a je viac ako pravdepodobné, že tak ľahko sa konať ani nebude. Nemôže sa. Tento „obyčajný“ občan totiž vlastne nejestvuje. Zrodil sa v hlavách s chorým mozgom. Je to skôr virtuálny pojem ako skutočnosť. Veď ako inak by to, čo sa pripisuje jeho postojom, sociálnemu položeniu, kultúrnemu marazmu a ustavičnému zaťahovaniu do vojnových konfliktov, mohol prežiť. Akoby mohol mimo virtuálnej reality na svojich pleciach všetky uniesť tie „balíčky“ ekonomických reštrikcií a konštrukcií našich špičkových reformátorov? Takto v podstate neprežijú ani laboratórne myši.

A len v nedávnych dobách zrodil sa typ sovietskeho človeka, ochotného obetovať kvôli žiarivej budúcnosti takmer všetko. Napokon však aj vtedajšiu prítomnosť. V tejto súvislosti, prichodí mi vysloviť kacírsku, ale oprávnenú otázku: čo okrem budúcnosti nám sľubujú už spomenuté politické špičky a celebrity dnes?

Tí, čo už zažili niekoľko prísľubov budúcnosti azda majú právo na trochu skepsy. Experimenty s ľuďmi v prírodných vedách majú svoje prísne pravidlá. Žiaľ, len dovedy, kým sa neocitnú priamo v priestore politiky. Alebo v rukách politikov. Presnejšie ako rukojemníci politiky! Ich životy sú ohrozené. V prenesenom i priamom zmysle. Človek síce vo svojom vedomí môže projektovať budúcnosť, dokonca môže a vie v ňu veriť i transcendentálne. Ale jeho vedomie ho súčasne nabáda k ostražitosti. Žije totiž v konkrétnom čase a priestore. Vie, že nijaký iný, čo by naplnil jeho život – nemá! A práve voči tomuto životu má prinajmenej jednu základnú povinnosť. Žiť ho! Žiadny človek nesmie stratiť svoju jedinečnosť, neopakovateľnosť, ani si ju nesmie dať vziať!

V tomto zmysle strácajú svoju jedinečnosť práve tí, čo tak často a nepremyslene hovoria o „obyčajnom“ občanovi, „obyčajnom“ človeku. Akoby sa oni vykotúľali z nejakého zvláštneho vajca. Akoby mali (žiaľ, často aj majú) nejaké svätenie. Podľa starého

uhorského hesla, že keď pán dá úrad, dá aj rozum. Lenže rozum býva vždy ostrý ako britva. Reže nekompromisne. A prísne racionálne hovorí: budúcnosť je vždy teraz! Básnik Ján Švantner to kedysi odkazoval takto: príde zem, nebíčko vecí sa zrúti ... „Obyčajný“ občan, o ktorom toľko hovoria a súčasne nevedia celebrity a naša politická „elita“, vie už o koncoch rozlične maľovaných budúcností dosť. Takmer všetko. Dokonca vie aj to, že systémy, prezentujúce sa ako večné, môžu sa nečakane zrútiť priamo do svojho stredu. Do pupka, čo sa tak veľmi a kruto nadúval ako jediný stred sveta. On, tento jedinečný, ale počas života nepomenovaný fenomén, môže kráčať životom, a živiť ho. Na konci jeho cesty alebo trpezlivosti z času na čas sa aj celebrity alebo politická špička dosť nečakane dozvedá aký neobyčajný občan bol tento „obyčajný“ občan. Žiaľ, často to býva na konci jeho alebo ich cesty.

Priznám sa, že lepšia býva tá druhá možnosť. Je to však iba možnosť krátkych nádychov, keď zrazu zdanlivo všetci a dosť jednoznačne pochopia, ako dlho nechápali dôležitosť tejto „obyčajnosti“. Keď sú akoby v súzvuku presvedčení o všetkom, čo na svojich pleciah musel niesť, čo aj niesol, aby sme urobili aspoň malý krôčik na ceste životom. Takým život, ktorý nás, náš dnes dosť zosurovený svet, poľudšťuje. Prinajmenej natoľko, aby bol znesiteľný. Dnes vidím túto znesiteľnosť len veľmi podmienene. Pre väčšinu ľudí našej spoločnosti ešte stále platí výzva Jozefa Cígera Hronského: Človek milión si, nuž vydržíš všetko, keďže nie je pravda, že najtvrdší je kameň, najmocnejšia je oceľ, ale pravda je, že najviac vydrží na svete obyčajný Jozef Mak.

Treba sa nám azda všetkým spoločne spýtať: dokedy?

Oprava Titaniku

Mgr. art. Pavol Janík PhD.

Za socializmu sa vavelo, že recepcia je spôsob, ako pracujúci ľud užíva plody svojej práce prostredníctvom svojich volených

zástupcov. Podľa rovnakého postrehu sa vtedy aj v reprezentačných vozidlách značky TATRA 613 vozil pracujúci ľud prostredníctvom svojich volených zástupcov. Ani po nežnom prevrate v roku 1989 sa u nás veľmi nezmenilo. Väčšina z nás zažíva kapitalizmus bez kapitálu, demokraciu bez možnosti čokoľvek ovplyvniť či zmeniť a konzumnú spoločnosť, v ktorej opäť široké masy konzumujú najmä prostredníctvom svojich vyvolených zástupcov.

Zmenili sa teda predovšetkým slová, heslá a názvy. Niekdajšie všemocné totalitné politbyro vystriedala terajšia všemocná pluralitná koalíčná rada. Niekdajšiu stranickú nomenklatúru vystriedali aktuálne politické, ekonomické a mediálne elity. Niekdajšie politické školenia a všadeprítomnú propagandu vystriedal rovnako dôsledný mediálny brain-washing. Niekdajšiu až iracionálne jednostrannú orientáciu na východ vystriedal rovnako bezhlavý skok na opačnú stranu, teda do zaoceánskeho geopolitického gravitačného poľa. A niekoľkonásobné sociálno-ekonomické rozdiely v období proklamovanej rovnosti nahradila mnohonásobná nerovnosť peňaženiek, majetkov i reálnych spoločenských možností v ére proklamovaných ľudských práv a slobôd, ktoré sa opäť paradoxne snúbia s celým radom hospodárskych, politických a bezpečnostných riešení označovaných ako jediná alternatíva.

Pozrime sa však na súčasnosť z lepšej stránky. Plesová sezóna je v plnom prúde. Všetci sa bavia – každý podľa stavu svojho bankového konta a spoločenského postavenia. Maratón bálav otvoril ples v bratislavskej opere, ktorý je provinčnou napodobeninou tradičného plesu vo viedenskej opere. V rakúskej metropole sa podujatie spravidla stretáva s vlnou rozličných foriem sociálnych protestov, bezpečnostných opatrení a završenie i razantných zásahov polície. U nás nielen posledných 15, ale aj posledných 50 rokov nijaké vážnejšie vlny sociálnych protestov nehrozili a nehrozia. Preto sa zrejme ani nebude na Slovensku tak skoro konať oprava potápaného sa sociálno-ekonomického Titaniku. Čiže ešte dlho sa u nás bude naďalej na hornej palube spoločnosti bezstarostne

tancovať, kým v spoločenskom podpalubí sa bude čoraz viac občanov bez zreteľnejších prejavov nesúhlasu topiť v mori existenčných problémov.

Oravský pas

*Když Oravec zemrel, chcel vstúpiť do neba,
nabral si do kapsy ovseného chleba.
Nemal na strovu ani jednej babky,
preto si tiež pribral do tej kapsy švábky . .*

Takto sa začína humorno-sociálna báseň zememerača Oravského panstva Ezechiela Ruttkaya z prelomu 18. a 19. storočia. Zachovala sa v rukopisnom spevníku Gašpara Fejerpataky-Belopotockého PROSTONÁRODNÉ PÍSNE SLOVENSKÉ z roku 1821, ktorý je v matičnom archíve. Báseň bola uverejnená v časopisoch pod umelým názvom ORAVSKÝ PAS. Autor zveršoval vymyslený humorný príbeh Oravca, ktorý ide do neba. Na dôkaz svojho ťažkého života ukázal Svätému Petrovi oravskú strovu –

*Petre, poslyš moje slová,
v tom vreci je repa, tá oravská strova.
Pritom chleb ovsený, jako tehla suchý,
nemá žiadnej vône, neidú naň muchy.*

Peter chcel odlomiť kúsok toho chleba, ale sa mu to nepodarilo, taký bol tvrdý. Zavolať prorokov, patriarchov, apoštolov – a tí –

*Když pak predečení svatí, chleb ovsený
videli skrz Oravca s repu prinesený,
k tomu tež i repu když okoštovali,
hned' toho Oravca do neba přijali.*

Veršovník ako „dobrý sused“ nechcel vyspievať len ťažký život Oravcov, priateľsky sa vysmieval susedom Liptákom i Turčanom. Liptákom pripomínal záľubu v krádeži a Turčanom ich povestnú repku.

Oravcova kapsa „*bude v nebi viset až do súdneho dne,
jestli ju len Lipták nejak neukradne.*
Turčan – *nech sa do neba nehotuje,
radšej jen na svete, jak může, psotuje,
lebo tam nepustia, kdo olejky smrdí
aneb od turčanskej repky veľmi prdí.*

Celý rezultat uvedenej básne je v štvorverší –

*A tak svatý Peter od tohoto času
nepýtava nikdy od Oravca pasu,
jak má v zuboch ostí z ovseného chleba,
bez vŕeckej prekážky pustí ho do neba.*

Aj takto sa naši predkovia vedeli vysmievať zo svojej biedy.

Z archívu Matice slovenskej vybral
PhDr. Michal Eliáš, CSc.

Knihy do vašej knižnice

Juraj Kalnický:

**SIBÍRSKY KICHOT A KONEDRÁČI /SIBIRSKIJ KICHOT
I ŠKURODERI**

Evrolinc, Moskva 2003

Juraj Kalnický:

MODLITBA S TEBOU/ MOLITVA S TOBOJ

Oblizdat, Kaluga 2003

Ján Majerník, Juraj Kalnický:

NAŠE LÁSKY/NAŠI LUBVI

Oblizdat, Kaluga 2003

3 x Juraj Kalnický

Básnik, prozaik a prekladateľ Juraj Kalnický po básnických zbierkach vydaných s odstupom dvadsaťročia *Lan* (1981) a *Údolie včiel* (2001) sa v roku 2003 prezentoval prekladom arménskeho básnika Levona Osepjana Krik a tromi vlastnými knihami, ktoré vyšli dvojazyčne v slovenčine a v ruštine.

Prvou je filmová poviedka v 58 obrazoch *Sibírsky Kichot a konedráči /Sibirskij Kichot i škuroderi* (Evrolinc, Moskva) venovaná zakladateľom spoločného slovensko-ruského podniku *Matador-Omskšina*, ktorí si dokázali prekliesniť cestu k sebe tvrdými realiami života (preklad do ruštiny Michail A. Pismennyj).

Druhou je výber z autorových básnických zbierok doplnený ďalšími básňami *Modlitba s tebou / Molitva s toboj* (Oblizdat, Kaluga) s analytickým úvodom Pavla Števčeka a fotografickou kompozíciou Ladislava Čellára a Ivana Vaclavíka (preklad do ruštiny Michail A. Pismennyj, Julia Pokrovskaja, Galina Klimovová, Natalia Švedovová, Jelena Tambovcevová-Širokovová, Oleg Malevič, Alexander Provalov a Jurij Proskurjakov).

Treťou knihou je dvojazyčný spoluautorský duet s Jánom Majerníkom *Naše lásky / Naši ľubvi* (Oblizdat, Kaluga) s komparatívnym predslovom Michaila A. Pismenného a ilustráciami Stanislava Harangozó. Kniha obsahuje básnickú skladbu J. Majerníka *Vydávajú sa moje lásky staré* (Bratislava, Petrovec, Praha, Varšava, Moskva, 1978) a poému J. Kalnického *Nevydávajú sa moje lásky mladé* (Bratislava, Paríž, Oslo, Brusel, Moskva, 2002).

Okrem uvedených samostatných knižných publikácií autor postupne uverejňoval verše, krátke humorné prózy a preklady ruskej poézie v slovenských, českých a ruských literárnych periodikách, v rozhlase a v televízii, ako aj vo viacerých knižných antológiách. Niektoré aspekty jeho literárneho vývinu ovplyvnilo profesionálne pôsobenie v oblasti vzdelávania dospelých a zahraničných vzťahov. Paralelne bol vyše dvadsať rokov externým vysokoškolským pedagógom, v súčasnosti je diplomatom a riaditeľom Slovenského inštitútu v Moskve.

Juraj Kalnický vo svojej tvorbe sústreďuje zrelé plody autorskej skúsenosti a literárnej erudície. V sugestívnych a brilantných textoch lyrického i prozaického charakteru prezentuje suverénne ovládanie rozmanitých kreatívnych techník a schopnosť originálne rozvíjať výdobytky produktívnych umeleckých výbojov slovenskej, ruskej a svetovej poézie i prózy 20. storočia. Nesporné atribúty formálnej i myšlienkovvej výnimočnosti zrkadlia autorovu erupzívnu invenčnosť a unikátnu obrazotvornosť, ktorými posúva dosiahnuté hranice doterajších noetických a tvarových úsilí pôvodnej slovenskej literatúry.

Pavol Janík

VYSOKÉ LAŤKY VEDY A UMENIA

**Pavol Janík: Nad vedou
Bratislava, CCW, 2003, 220 s.**

Neviem, ako genológia (teória žánrov) posudzuje Janíkove literárno-kritické miniatúry, či ich nazve útvarmi nachádzajúcimi sa nad vedou, pod vedou, vedľa vedy, súběžné s vedou, ich čitateľov prekvapia prinajmenšom dve skutočnosti: 1. vysoká miera kvalifikovanosti, 2. absencia publicistickejosti.

Janíkov odborný jazyk (metajazyk) pomenúva javy slovenskej kultúry (dramaturgie, filmu, literatúry, literárnej vedy) lakonicky, výstižne a vecne. Jeho charakteristiky slovenských básnikov a prozaikov, filmárov a dramatikov, ich diel za posledných cca 25 rokov (kniha sústreďuje 180 Janíkových teoretických miniatúr – recenzií, glos, úvah, analýz, kompozícií, článkov) majú prísne vedecký, takmer slovníkový charakter. Nenájdete v nich slovné parazity, slovné šumy, slová a výrazy – dobové klišé. Každé slovo je nositeľom originálnej vedeckej informácie. Roztrúsené po periodikách, Janíkové miniatúry nevzbudzovali svojou výpoveďou mimoriadny ohlas, ale teraz, sústredené vedľa seba, fascinujú svojou vernosťou a odbornosťou.

Máme pred sebou Janíkovú recenzentskú, glosátorskú žurnalistickú produkciu od roku 1980 po dnes. Zaráža na nej absencia publicistickej, čiže dobovej spoločenskej angažovanosti, stelesnenej v dobových slovných klišé – tak obdobie posledných 10. rokov socializmu, ako aj prvých 10. rokov revitalizovaného kapitalizmu. Janíkové miniatúry sú svedectvom toho, že odbornosť a odborník, ak sú verní svojej podstate, prekračujú dobové spoločensko-politické požiadavky a zachovávajú si svoju nadčasovú platnosť. Ak by sme chceli v nich vidieť len „odraz doby“, nájdeme ho v nadhľade, aký si aj literárna veda a kulturológia môžu zachovať v každom čase i nečase svojej existencie. Čítanie Janíkových miniatúr je tríbením ducha, duše a mysle v službách slovenskej kultúry, umenia a literatúry.

Ján Tužinský: Kto hodí kameňom
Bratislava, CCW, 2003, 185 s.

Máme pred sebou druhé vydanie románu, ktorý pred pätnástimi rokmi vyvolal priaznivý ohlas kritiky a čitateľov. Ján Tužinský vykreslil v ňom osudy obyvateľov osemstoročného mestečka Rakovce v rokoch pred a po druhej svetovej vojne cez optiku

Jochema Leviho, ktorý sa vracia do rodného mesta po 40. rokoch. Stretáva sa tu s priateľmi i obyvateľmi mestečka a spomína na bujarú a šantivú mladosť, ktorá mu skrášľovala radodajka Julča a milovaná Komrmajerová, na konské dostihy a rovesníkov, na cigánov a policajtov, na hľadanie zmyslu v nezmysle života ... Lenže nie udalosti života sú v románe dominantné, ale ich hlboké životné a filozofické zhodnotenie (myšlienky a súdy spomínajúceho Jochema a jeho vrstovníkov).

Ján Tužinský patrí k najhlbším (najfilozofujúcejším) spisovateľom súčasnej slovenskej prózy. Využíva subjekty epiky k tomu, aby ich zasadil do dejín ľudstva a národa, Kristom počínajúc, Beňovským pokračujúc a dneškom končiac. Jeho intelektuálne reflexie o koreňoch národa, o hrdinstve a zbabelosti, o viere a neviere, o láske a neláske, tajomstvách života a človeka, o dobových náruživostiach a nezmysloch ... atď. majú charakter existencionalnej filozofie na rozhraní storočí. Pričom nejde o odstredivé, retardačné úvahy, ale o súčasť životných situácií hrdinov, ktorí hľadajú –nachádzajú i nenachádzajú – zmysel prežitého. Štefan Kabát kedysi v pisoári napísal – „Toto je jediné miesto, kde to ešte národ drží v rukách“ – a čitateľ to aplikuje aj na dnešok, v duchu sa usmieva a prežíva istú katerziu.

Cesty života (cesty Božie) sú nevyspytateľné. Jochem Levi prežije po 40. rokoch ešte raz svoj ľudsky zmysluplný i nezmyselný život, aby sa na jeho konci dozvedel, že mal a má syna (porodila mu ho nebohá Komrmajerová, ktorého vychovala veselá Julča a Pozí. Jochem ho neuvidí, lebo sedí v žalári, ale chce vidieť aspoň hrob tej, ktorú mal tajne rád a ktorá mu ho darovala. Unavený si sadne na okraj hrobu, zapozera sa na fotografiu a ... „...keď ho na druhý deň po oslavách objavila Julča s Pozim, ležal na náhrobku Anny Komrmajerovej, otvorenými belasými očami hľadel na oblohu, celkom jasnú a čistú. Ruka, ktorá sa v predsmartnom kŕči vystrela, dotýkala sa epitafu, na ktorom stálo ako výzva:

Kto z vás je bez hriechu, nech prvý hodí do nej kameňom“.

Andrej Červeňák

Ladislav Ondriš:
PESTRÝ ŽIVOT
Sprint, Bratislava 2003

Kultúra riadenia, riadenie kultúry

Významná osobnosť slovenského inštitucionalizovaného kultúrneho života a autor štrnástich pozoruhodných kníh Ladislav Ondriš v najnovšom literárnom diele **PESTRÝ ŽIVOT** (Sprint, Bratislava 2003) formou príťažlivých memoárov približuje jedinečné okamihy z vlastného rodinného zázemia, ale najmä z viacerých sfér svojho profesionálneho pôsobenia, počas ktorého s evidentnými manažérskymi úspechmi a objektívne neprehliadnutelnými výsledkami postupne riadil niektoré kľúčové ustanovizne v oblasti cestovného ruchu a predovšetkým umeleckej tvorby.

Nedá mi, aby som sa hneď úvodom mimo akéhokolvek poradia nesústredil na výrečný fakt z obdobia nástupu Ladislava Ondriša do funkcie riaditeľa Slovenskej literárnej agentúry, vtedy i dnes známej pod označením LITA: „Nepáčilo sa mi, že doterajší systém riadenia organizácie bol zviazaný množstvom predpisov a nariadení. Poskytoval málo slobody pri uplatňovaní iniciatívy pracovného kolektívu, čo sťažovalo zlepšenie chodu organizácie. O všetkom rozhodovali akési čudné komisie, ktoré sa schádzali ťažkopádne a rozhodovali ešte ťažkopádnejšie. Tak som ich jedného dňa zrušil rovnako ako celý rad príkazov a nariadení, ktoré som považoval za byrokratické a zbytočné. Všetky kompetencie som previedol na vedúcich jednotlivých oddelení a námestníkov. Pomáhalo to. Sebavedomie týchto ľudí rástlo a s tým aj ich pracovné výsledky.“ Je zrejmé, že ak by sa podobné radikálne a nanajvýš racionálne riešenie odvážil uskutočniť niektorý súčasný či ktorýkoľvek budúci minister kultúry, v okamihu by sa tým odstránila značná časť alarmujúcich existenčných problémov slovenskej profesionálnej umeleckej tvorby.

Dielo v textovej časti i v bloku fotografií plasticky zachytáva, dokumentuje a sprítomňuje autentický príbeh neobyčajného človeka, obdareného vzácnymi ľudskými vlastnosťami, výnimočnými manažérskymi schopnosťami, nevšednou organizačnou i literárnou invenciou a mimoriadne žičlivým vzťahom k ľuďom. Celý rad svedectiev z prvej ruky a zasvätených pohľadov do zákulisia literatúry, filmu, politiky i umeleckej diplomacie predstavuje nielen pútavé čítanie, ale ja dôležitý príspevok k objektívnemu záznamu najnovších dejín Slovenska ako civilizačne a kultúrne dynamicky sa rozvíjajúcej krajiny.

Autor po riadiacich skúsenostiach, ktoré v rozpätí dvoch desaťročí získal v ustanovizniach cestovného ruchu – Turista, Čedok, Tatratour a Slovenský zväz spotrebných družstiev, pôsobil sedemnášť rokov v rezorte kultúry – bol riaditeľom Strediska zahraničných stykov Ministerstva kultúry SR, generálnym riaditeľom Slovenského filmu a riaditeľom Slovenskej literárnej agentúry. Od roku 1991 vedie vlastnú vydavateľskú, filmovú a reklamnú agentúru.

V bohatej mozaike zobrazených udalostí zahrávajú úlohu mnohé známe tvorivé osobnosti domácej i medzinárodnej scény, vrcholoví manažéri, politickí dejatelia, ale autor ich zobrazuje v originálnych, atraktívnych a kuriózných súvislostiach, ktoré verejnosť doteraz nemala možnosť poznať. Ladislav Ondriš dáva priestor aj zaujímavým a hodnotným ľuďom zo svojho súkromného a profesionálneho života, ktorým médiá a oficiálna historiografia spravidla nevenujú pozornosť.

Ak by som mal zhrnúť podstatu autorského posolstva elektrizujúcej knihy Ladislava Ondriša Pestrý život, povedal by som, že dielo vyjadruje trvalé etické, psychologické, sociologické a umelecké hodnoty, ktoré nepodliehajú striedajúcim sa politickým módam a pominuteľným protichodným mediálnym schémam. Ladislav Ondriš ako spisovateľ, aj ako vrcholový manažér a úspešný diplomat slovenskej kultúry vždy stál na strane človeka a kultúry, na

strane lásky k človeku a lásky ku kultúre. Pre svoje celoživotné ideály neúnavne hľadal, nachádzal a programovo vytváral priestor v každej konkrétnej situácii a vo všetkých podmieňujúcich historických okolnostiach.

Pavol Janík

ROZHOVOR

s básnikom *Jaroslavom Rezníkom* o slovensko- bieloruských literárno-umeleckých vzťahoch

Zachovať kontinuitu

V časopise *Slovanská vzájomnosť* (roč. III. číslo 4, december 2003) bol uverejnený článok PhDr. Natálie Kiseľovej, CSc., *Letmý pohľad na slovensko-bieloruské vzťahy zo súčasnosti* (s. 7 – 10), v ktorom autorka informuje o slovensko-bieloruských kultúrno-umeleckých vzťahoch, siahajúcich až do 19. storočia, zlatého veku „slovanskej vzájomnosti a sú spojené s činnosťou J. Dobrovského, P. J. Šafárika, L. Štúra, E. Karského, A. Šachmatova a ďalších. Odvtedy, – konštatuje autorka, – začína aj história vzájomného slovensko-bieloruského prekladu umeleckej a vedeckej literatúry“ (s. 7). Novou etapou „aktivizácie slovensko-bieloruských literárnych a kultúrnych kontaktov“ považuje autorka poslednú tretinu 20. – začiatok 21. storočia a po letnom spomenutí *Literárnej agentúry* podrobnejšie prechádza na aktivity od roku 1998.

Nám je však známe, že práve LITA, v ktorej si pôsobil v rokoch 1974 – 1990 ako vedúci propagačného oddelenia, aj Tvojou zásluhou zohrala značnú úlohu pri rozvíjaní spolupráce v slovensko-bieloruských vzťahoch najmä v kultúrno-literárnej oblasti.

Na vyplnenie tohto „bieleho miesta“ pre zachovanie kontinuity by som Ťa poprosil podeliť sa s čitateľmi o vlastné spomienky na toto obdobie Tvojho pôsobenia v Literárnej agentúre SR.

Slovensko-bieloruské vzťahy s istým rozmerom systematickosti v oblasti vzájomnej výmeny kultúrno-literárnych hodnôt sa začali v roku 1975, keď Sovietsky zväz vstúpil do Bernskej konvencie na ochranu autorských práv. Partnerom slovenskej ochrannej autorsko-právnej organizácie *Slovenskej literárnej agentúry* v Bratislave, všeobecne známej pod značkou LITA sa stalo Vsesojuznoje agentstvo po avtorskim pravam, VAAP (Celozväzová agentúra pre autorské právo), so svojou ruskou centrálou v Moskve a s odbočkami vo všetkých zväzových republikách Sovietskeho zväzu. V Minsku vznikla *bieloruská* odbočka VAAP. Okrem autorských práv mali tieto odbočky za úlohu propagovať svoju *knižnú tvorbu*, predovšetkým všetky žánre umeleckej literatúry. Pracovníci agentúr si aj veľmi často vymieňali odborných pracovníkov.

Zúčastnil si sa aj Ty takejto výmeny?

Osobne som sa zúčastnil takejto cesty do Minska tuším v roku 1986. Stretol som sa tam s bieloruskými slovakistami, z ktorých si pamätám Fedora Žička, a najmä Jevgenija Koršukova, tuším tajomníka Zväzu bieloruských spisovateľov. Zoznámil som sa aj s bieloruskými spisovateľmi, Alesjom Adamovičom a Pietrusjom Makaľom. Okrem pracovných rokovaní mi hostitelia zabezpečili aj bohatý kultúrny program. Bol som v Chatyni, videl som pýchu Minska športový areál a vycestovali sme aj dosť ďaleko na sever do mesta s veľkou ťažbou nafty.

Aké boli konkrétne výsledky takýchto stretnutí?

To je to najdôležitejšie. Konkrétnym výsledkom mojej pracovnej cesty boli neskoršie vydania *slovenských prekladov* diel bieloruských autorov, z ktorých si pamätám Adamovičovu Chatynskú povesť a básne Pietrusja Makaľa. Ja som potom na požiadanie bieloruských priateľov zostavil návrh *antológie slovenskej poézie* od najstarších čias do súčasnosti a zároveň zabezpečil doslovný preklad tzv. „podstročníky“ do ruštiny. Z tohto základu potom vychádzal bieloruský zostavovateľ a prekladateľ Fedor Žičko. *Antológia slovenskej poézie* potom vyšla v roku 1990 v Minsku vo vydavateľstve Mastackaja litaratura pod názvom Slavackaja paezija (Slovenská poézia). Na prekladoch sa zúčastnil kolektív bieloruských slovakistov a básnikov. Okrem už spomínaných Fedora Žička, Pietrusja Makaľa a Jevgenija Koršukova ešte Ryhor Javsejev, Javhenija Janiščyc, Mikola Mjatliski, Vladimir Šachovec, Piatro Prychodzka, Viačaslav Rahojša, Sjarhej Paniznik, Juras Svirka, Kazimir Kamiejša a niektorí iní. Antológiu mám v osobnom vlastníctve, pretože som ju dostal ako výtlačok. Mám tam publikované dve básne. Tuším, že zo slovenskej prózy boli do bieloruštiny preložené niektoré detské knižky Vincenta Šikulu, ale aj iných slovenských spisovateľov.

Ako si neoficiálne spomínaš na našu spoločnú návštevu Bieloruska?

Spoločne, pokiaľ si pamätám, sme boli v Minsku v roku 1990 na veľkolepých oslavách 500-ročnice bieloruského národného buditeľa a prvého slovanského knihtlačiaru Franciška Skarynu. Zastupovali sme slovenskú literárnu pospolitosť. Ja som bol vtedy predsedom Spolku slovenských spisovateľov. Zúčastnili sme sa všetkých oficiálnych kultúrnych programov, no pre spisovateľov je nezabudnuteľný autorský večer v jednej bieloruskej dedine uprostred ihličnatých lesov. Ako reprezentant Slovenska som vystúpil na autorskom večere s básňou *Pieseň o vlasti*, ktorej, zdalo sa mi, prítomní veľmi dobre rozumeli. Pri Tvojom vystúpení s básňou

v ukrajinčine som pochopil. aká je blízka bieloruština Tvojej rodnej reči, čo bolo cítať aj z emocionálnej odozvy prítomného publika. Potom bola veľká hostina, ako na svadbe Il'ju Muromca.

Naša návšteva však mala aj širší význam pre nadviazanie spolupráce s bieloruskými spisovateľmi...

...Áno. Stretnutia s bieloruskými spisovateľmi boli pre nás veľmi užitočné, lebo už vtedy v rámci spolupráce medzi spisovateľskými organizáciami sme si dohovárali budúce dohody, ktoré sa neskoršie začali aj realizovať. Z Minska som si vtedy priniesol aj dva zväzky slovníka bieloruského jazyka, kalendár Franciska Skarinu a encyklopedické vydanie Bieloruská etnografia. Ale najmä osobné aj oficiálne kontakty, ktoré som zúžitkoval počas môjho pôsobenia v Slovenskej literárnej agentúre i ako predseda Spolku slovenských spisovateľov pri propagácii slovenskej literatúry v Bielorusku.

Mojím úprimným želaním je, aby sa v rámci kontinuity tieto dobré vzťahy aj naďalej rozvíjali k obojstrannému prospechu.

Ďakujem za rozhovor. Duchovné hodnoty dvoch slovanských národov, slovenského a bieloruského, svojou vysokou kvalitou si to v plnej miere zaslúžia.

*S Jaroslavom
Reznikom sa zhováral*

Sergej Makara

SPRAVODAJCA ZSV

Z návštěvy u přátel

V pátek 21. listopadu 2003 se v Bratislavě uskutečnilo shromáždění členů Slovenské rady a zástupců městských a okresních rad Združenia slovanskej vzájomnosti. Na svém programu jednání zejména bylo provedeno zhodnocení činnosti za uplynulé funkční období, byla schválena novela Stanov Združenia a přijaty Programové úlohy na léta 2004-2008.

Z přijatého usnesení se veřejnost doví, že předsedou Združenia slovanskej vzájomnosti byl zvolen doc.Dr. Jozef Mravík, CSc. místopředsedy Ing. Jaroslav Macek a Ing. Mária Húsková, že byla zvolena 11 členná Slovenská rada jako výkonný orgán sdružení, a 3 členná revizní komise, jejíž předsedkyní byla zvolena Melana Kišová. Veřejnost se dále z něho doví, že se ukládá Slovenské rade, všem organizačním jednotkám sdružení, „tvořivým způsobem uplatňovat a rozvíjet Programové cíle sdružení a prostřednictvím ročních plánů činnosti zabezpečit jejich uvázení do praxe“.

Proběhlo už téměř neuvěřitelných 10 let od ustanovení sdružení ve Slovenské republice a o jeho konkrétní činnosti se dovídáme nejen z konkrétních společných akcí či z osobních kontaktů. V neposlední řadě i z časopisu „Slovanská vzájomnosť“, kde lze nacházet zdroj informací, poznání a podnětu pro další činnost.

I v České republice proběhlo oněh 10 let od ustanovení Společnosti přátel národů východu s podobnou profilací programu činnosti. Protože nám nejbližším přítelem je slovenský národ, co jsem si z návštěvy u přátel přinesl?

Dobrý pocit, že mám vedle sebe dobrého přítele, ktorého bych neměl nechat osamoceně hledat tu správnou cestu, ale jít s ním ruku

v ruce, bok po boku s dalšími přáteli a být i jeho oporou. Je to proto, že česko-slovenská vzájemnost se nedá rozdělit.

Jaké si naše přátelé postavili cíle?

Sdružení ve své činnosti vychází z odkazu Jana Kollára, Pavla Josefa Šafaříka, Josefa Dobrovského, Ludovíta Štúra, Vladimíra Clementisa, ale i dalších činitelů slovanské vzájemnosti. Toto duchovní bohatství není do současnosti přenášeno mechanicky, ale je z něho čerpáno všechno to, co obstálo před dějinami. Zároveň toto bohatství „chce rozvíjet na vyšším stupni vývoje Slovanstva jako celku, ale i slovanských národů jako jednotlivých samostatných a suverénních subjektů“.

Proto do svého vítku a mezi své priority postavil historickou i dnešní touhu Slovanů „napomáhat ke sbližování národů a vzájemnou podporou, výměnou duchovních a materiálních hodnot využít svůj potenciál na celkové obohacení lidské společenosti“. Široké spektrum aktivit umožní přispívat k rozvíjení a k šíření vzájemně prospěšných kontaktů mezi národy a národnostmi slovanských států, zvláště mezi slovenským a českým národem. Mezi tyto aktivity nezvratitelně patří i popularizace studia slovanských jazyků, hlavně prostřednictvím zájmové a umělecké činnosti. Zejména tím lze propagovat činnost sdružení a „působit na vytváření pozitivního veřejného mínění o jeho práci a o jeho postavení ve společnosti se zvláštním zřetelem na mladou generaci.“

S takovouto výzvou se shromáždění obrátilo na každého, kdo nachází smysl svých zájmů v takto zformulovaných cílech Združenia, aby i sám hledal podobne smýšlející občany a přátele.

I naše Společnost prochází postupnou transformací a obdobným hledáním cílů, abychom svou programovou profilací reagovali na současnou společenskou realitu v České republice, abychom viditelně a zřetelně přispívali k tvorbě hodnot a k podpoře historické pravdy i v širších souvislostech. V tom máme podobné i rozdílné možnosti a přístupy.

Neoddělitelnou součástí programu Shromáždění byla mezinárodní konference „Labyrint sveta a Slovania“. V přítomnosti mnohých spisovatelů, intelektuálů ze slovanských zemí (včetně Unie českých

spisovatelů) i státních činitelů Slovenské republiky, byly předneseny esejistické příspěvky autorů-členů Mezinárodního fóra Vyslanci Slovanstva. Texty jsou v publikaci s podtitulem „Slovensko-Europa-Svet“ a v publikaci „Víchor globalizácie“, které účastníci konference obdrželi. Překlad těchto publikací by neměl chybět v knihovně žádného přemýšlivého člověka jakéhokoliv původu. V tom se plně ztotožňuji s panem Alexejem Mikuláškem, který k tomuto tématu publikoval své shrnutí v časopise OBRYS - KMEN č. 48/2003 ve stati pod názvem „Slovanské reflexie bez mytologie a despektu.

Václav Kuchta

Snemovanie v Prakovciach

Dňa 6.2.2004 sa uskutočnilo valné zhromaždenie Združenia slovenskej vzájomnosti okresu Gelnica. Správu o činnosti Okresnej rady ZSV Gelnica – Prakovce za rok 2003 predniesol jej predseda Fridrich Svitek. Správa podrobne analyzovala kultúrno-výchovné a spoločenské aktivity uplynulého roku. Vyzdvihla spoluprácu s Obecným úradom v Prakovciach, s Klubom kultúry v Prakovciach, základnou organizáciou Slovenského zväzu zdravotne postihnutých, základnou organizáciou Slovenského zväzu protifašistických bojovníkov, miestnou organizáciou Jednoty dôchodcov Slovenska a miestnou organizáciou Matice slovenskej v Prakovciach.

Osobitnú pozornosť venovala správa projektu Slovánska pieseň, ktorej piaty ročník sa uskutoční v roku 2004. Valné zhromaždenie schválilo názov nového orgánu ZSV: Združenie slovenskej vzájomnosti, regionálna rada Spiša – Hnilecká dolina, Prakovce, predsedu Fridricha Sviteka a ďalších členov regionálnej rady.

-sv-

Správy zo slovanského sveta

MOSKVA – Po desiatich rokoch od pražskej návštevy ruského prezidenta Borisa Jeľcina v roku 1993 prišiel do Moskvy na trojdennú návštevu nový český prezident Václav Klaus. Reagoval tak na vtedajšie ruské pozvanie, ktoré ostalo desať rokov zmrazené. Stretol sa so súčasným ruským prezidentom Vladimírom Putinom. Obaja prezidenti sa zhodli na tom, že česko-ruské vzťahy majú vzostupnú tendenciu. Podľa ČTK Václav Klaus vyhlásil :“Nastal čas racionálneho dialógu s Ruskom. Začína sa nová éra česko-ruských vzťahov.“

KYJEV – V ukrajinskom Kyjeve sa konalo ekonomické fórum troch krajín – Ruska, Ukrajiny a Bieloruska, ktorého zmyslom bolo pomôcť vzájomnej hospodárskej spolupráci. Organizátorom podujatia bol Snem slovanských národov Ruska, Ukrajiny a Bieloruska, vytvorený v Moskve v júni 2001.

BULHARSKO – Posledné komunálne voľby v Bulharsku naznačujú nové tendencie vo vývoji verejnej mienky krajiny. Najviac hlasov získala Bulharská socialistická strana, na druhom mieste bol pravicový Zväz demokratických síl, až na treťom mieste skončilo Národné hnutie Simeon Druhý vedené premiérom Simeonom Sasko-Koburským (dedičom cárskeho trónu), štvrté miesto patrí tureckému Hnutiu za práva a spravodlivosť.

BRATISLAVA – V Ruskom kultúrnom centre v Bratislave sa 26.februára tohto roku uskutočnila beseda s ruským politológom a diplomatom V.V.Ivanovom na tému Rusko v predvečer prezidentských volieb. Host' a prítomní novinári a odborníci diskutovali v širokom zábere o otázkach vnútropolitického vývoja v Rusku a o jeho dopade na hospodársku situáciu a medzinárodné vzťahy na európskej i celosvetovej úrovni.

PRAHA – Vladimírovi Cimetisovi, slovenskému spisovateľovi, novinárovi a ministrovi zahraničných vecí ČSR v rokoch 1948-1950, odhalila Praha v ulici Valy, v Prahe 6, v dome č. 16, v ktorom po roku 1945 býval, pamätnú dosku. Išlo o jednu z najvýznamnejších osobností česko-slovenskej vzájomnosti. Po vykonštruovanom politickom procese bol v roku 1952 popravený, v roku 1963 rehabilitovaný.

MACEDÓNSKO - 1. decembra 2003 boli v Skopiji uverejnené výsledky sčítania ľudu z novembra 2002. Podľa nich žije v krajine 2 298 000 obyvateľov, z toho je 64% Macedóncov, 25% Albáncov, 3,8% Turkov, Rómov 2,6%, Srbov 1,7%.

RUSKO/UKRAJINA – Dve najväčšie slovanské krajiny si 8. januára pripomenuli 350. výročie tzv. Perejaslavskej rady, na ktorej došlo k znovu zjednoteniu Ruska a Ukrajiny. V decembri 1991 však túto historickú udalosť anulovali ruský prezident Boris Jelcin a predseda ukrajinského parlamentu Leonid Kravčuk.

(-sv-)